

UTENRIKSDEBATTEN 4. MAI 1983

Den svenske ubåtkommisjonens rapport gir grunn til alvorlig bekymring. Den bekrefter med skremmende tydelighet at vi lever i en farlig verden, der man ikke kan føle sikkerhet på grunnlag av erklæringer og forsikringer fra en supermakt-nabo. Sverige har ikke opptrådt provoserende overfor noen nabo. Likevel er det blitt utsatt for slike alvorlige overgrep, og den trussel mot den nasjonale sikkerhetspolitikk som de innebærer.

Hendelsene i indre svenske farvann understreker også at arbeidet for nedrustning må bygges på balanse i styrkeforholdene og kontrollerbare avtaler. Og de bekrefter betydningen av at også vi opprettholder og bygger ut et effektivt forsvar, samtidig som vi fortsetter vår alliansepolitikk for å ha den nødvendige forsvarskraft.

Vi har en rimelig god beredskap, og satser fullt for å forebygge krenkelser. Men vår kyst er lang og våre forsvarsoppgaver er meget omfattende. Vi har i den seneste tid hatt sterke indikasjoner på krenkelser også av indre norsk farvann. Det var helt selvfølgelig at det straks ble satt igang jakt på mulige undervannsbåter. Slike tiltak vil straks bli satt igang igjen med all mulig styrke hvis det påny skulle bli grunn til det. De tar i første rekke sikte på om mulig å hindre at en eventuell fremmed ubåt unnslipper, og bringe den til overflaten. Norske myndigheter vil tillate bruk av alle hensiktsmessige stridsmidler for å oppnå dette, selv om

det innebærer betydelige muligheter for at båten går tapt. Vi legger vekt på at alle har fått klar beskjed om dette, og har anledning til å trekke de naturlige konsekvenser av det.

Forsvaret står overfor en meget vanskelig oppgave i slike saker. Det kan ikke unnlates å benytte våpen på grunnlag av indikasjoner som likevel kan vise seg å skyldes noe annet enn en ubåt. Og selv med en omfattende innsats kan de ikke sikre oss mot at en eventuell fremmed ubåt likevel greier å unnsnippe, spesielt ikke under de vanskelige forhold som gjør seg særlig gjeldende i det aktuelle området nå. Jeg vil imidlertid gjerne benytte denne anledning til å takke Sjøforsvaret og Luftforsvaret for deres helhjertede og overmåte verdifulle innsats i utførelsen av sine viktige nasjonale oppgaver. Jeg vil gjerne også takke en årvåken sivilbefolkning for dens engasjement med å rapportere sine observasjoner til Forsvaret. Det er av den største betydning for Norges fred og sikkerhet at alle makter får et overbevisende bilde av vår vilje og evne til å møte eventuelle overgrep med besluttsom dyktighet.

Blant de mange sentrale utenrikspolitiske problemer er det for øvrig fremdeles naturlig å legge dominerende vekt på NATOs forsøk på å få en avtale om balanse mellom atomstyrkene i øst og vest i Europa, på et lavest mulig nivå. Dette kan bare føre frem dersom Sovjetunionen blir overbevist om at det står overfor et samlet vesten, og at Sovjet ikke kan hindre utplassering av nye våpen i vest

på annen måte enn ved å redusere sine egne overlegne atomstyrker i vår del av verden.

Den sovjetiske partisjef Andropovs siste utspill er i og for seg positivt, og et ytterligere tegn på at denne NATO-linjen virker, og at det vil være ytterst uheldig å svekke NATO's forhandlingsposisjon ved støtte til Sovjets forhandlingskrav fra partier i vest. Man må imidlertid heller ikke overdrive verdien av de siste sovjetiske innrømmelser: En flytting av sovjetiske raketter til Asia gir ikke sikkerhet i vest, og det er ennå uklart om det er noe slikt Sovjet tenker seg.

Herr Guttorm Hansen uttalte i formiddag at han "er skuffet over at landets statsminister gir seg med i en mistenkeliggjøring av Arbeiderpartiet....". Jeg kan ikke innse at denne karakteristikk og kritikk er berettiget. Jeg har opplyst at Ap's standpunkter og uttalelser på flere punkter har falt sammen med eller støttet sovjetiske krav. Men jeg fastholder at det må være naturlig å peke på dette når det skjer, og samtidig peke på de virkninger det kan få når motpartens standpunkter blir støttet under forhandlinger.

Når Sovjetunionen vurderer mulighetene for å hindre utplassering av nye våpen i vest med minst mulige reduksjoner av egne atomstyrker, studerer de utvilsomt også med stor interesse om opposisjonen i de vestlige land vil hindre vestlige mottiltak mot eventuell sovjetisk trenering av forhandlingene. Det ville være strutsepolitikk å overse at også Det norske Arbeiderpartis standpunkter og mangel på slike kan spille en rolle i

dette spill: De er etter mitt skjønn blant de mange faktorer som kan medvirke til at Sovjetunionen mener å kunne oppnå sine mål med mindre reduksjoner i egne atomstyrker.

Allerede pkt. 1 i Arbeiderpartiets forslag i dag er skuffende, fordi det ikke markerer kravet om balanse mellom atomstyrkene i øst og vest i Europa.

Pkt. 2 krever stans i alle forberedelsene til eventuell utplassering av nye mellomdistanseraketter i Europa. Arbeiderpartiet vil dermed ta bort det viktigste ytre tegn til Sovjetunionen på at NATO faktisk vil være rede til å skaffe seg nye våpen, dersom Sovjet ikke aksepterer en tilfredsstillende reduksjon av sine styrker. Dette forslag vil derfor svekke presset mot Sovjet for en løsning.

Pkt. 3 er klar støtte til et sovjetisk krav, uten at det kobles sammen med konkrete vilkår som må oppfylles fra den annen side.

Pkt. 4 sier at forhandlingene ikke må føres med sikte på at det skal utplasseres nye våpen. Dette må ses på bakgrunn av at Arbeiderpartiet først kritiserte voldsomt at NATO stod på kravet om ingen mellomdistansevåpen på noen side i Europa. Nå ordlegger partiet seg slik at det ser ut som det også går mot NATOs forslag om balanse med færrest mulig våpen på begge sider, m.a.o. en begrenset utplassering i Vest. Men samtidig opplyser partiledelsen at partiet ikke nødvendigvis tar avstand

fra at en slik begrenset utplassering i vest kan bli resultatet av forhandlingene. Man tar med andre ord avstand fra at NATO legger frem forslag om et resultat som man ikke tar avstand fra. Det synes vel begrunnet å kalle dette uklart.

I pkt. 5 går Arbeiderpartiet mot at vesten eventuelt begynner en modernisering av sine våpen mens forhandlingene fortsatt pågår i Geneve, selv om de trekker ut utover 1983. Det er alvorlig fare for at en slik holdning likefrem kan oppmuntre Sovjetunionen til å trekke forhandlingene i langdrag, fordi denne type forslag jo betyr at sovjetisk trenering av forhandlingene kan bety utsettelse av nye våpen i vesten, uten reduksjon i styrkene i øst. Forslaget kan motvirke sin egen hensikt.

I pkt. 6 gjentar Arbeiderpartiet sitt forslag om at USA og Sovjetunionen ved parallelle prinsipperklæringer skal godta en fastfrysing av sine respektive atomvåpenlagre på det nåværende nivå. Denne tankegang øker risikoen for en varig fastfrysing av den sovjetiske overmakt av nye atomvåpen i Europa.

Arbeiderpartiet sier riktignok også at disse erklæringer skal følges opp med en avtale der Sovjet forplikter seg til å nedbygge sine styrker, mens Vesten ikke skal modernisere sine våpen. Problemet er at dets innstilling samtidig svekker de midler som skal utvirke

et slikt resultat. Ved først å avgi en prinsipperklæring om ikke å øke sine styrker, vil jo vesten ha undergravet sine egne muligheter for mottiltak dersom Sovjet ikke går med på noen avtale. Også dette forslaget motvikrer mulighetene for å presse frem en reduksjon i de sovjetiske styrker.

Jeg mener nå ha begrunnet den oppfatning at Arbeiderpartiets forslag ikke vil styrke, men svekke arbeidet for å presse frem en avtale som omfatter en reduksjon av de sovjetiske atomstyrkene, og balanse mellom øst og vest. Dette er etter vårt skjønn virkningene av at Arbeiderpartiet ikke lenger støtter gjennomføringen av NATOs dobbeltvedtak av 1979, som samtlige norske regjeringer siden dengang har lagt til grunn for norsk nedrustningspolitikk i Europa.

Som motargument stilles spørsmålet: Betyr ikke NATOs linje å sette Sovjet under press, og tror man at et slikt press vil virke? Vi vet naturligvis ikke noe helt sikkert svar på dette, men vi må ihvert fall regne med at Sovjet ikke er villig til å redusere sine atomvåpenlagre, med mindre de finner at dette er i deres egen interesse. Og vi har all grunn til å regne med at Sovjet er så interessert i å unngå vestlige våpen, at det vil redusere sine styrker for å oppnå det, vel å merke dersom det ikke kan oppnå det samme på annen måte.

Det beste bidrag vi fra norsk side nu kan yte i arbeidet for rustningskontroll og nedrustning er solidarisk oppslutning om de omforente vestlige forhandlings-

posisjon i Geneve. Det er bare slik felles vestlig holdning som kan overbevise Sovjet om at dets innrømmelser må være reelle, det vil si innebære ødeleggelse av rakettenes.

Arbeiderpartiets holdning i dag representerer ikke en strategi for nedrusning. Men den er et brudd med NATOs nedrustningspolitikk. Regjeringen vil derimot fortsette den NATO-linje som de to foregående regjeringer medvirket til, for å bidra til å føre den omforente nedrustningsstrategi frem til reelle resultater.

En rekke andre spørsmål fortjener også bred omtale i denne debatt. Jeg må dessverre nå nøye meg til å henviser til Utenriksministerens omtale av disse. La meg bare - før min taletid går ut - få gjenta og understreke den norske regjeringens sterke engasjement for et bedre internasjonalt samarbeid om økonomisk politikk, med mer effektiv kamp mot arbeidsløsheten som et hovedmål.